

BİR POLİSİYE ROMANDA KAPALI ODA TEKNİĞİ: LEROUX'UN SARI ODANIN ESRARI VE NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN MEŞ'UM YAKUT'U*

Özden SAVAŞ**

Öz: Bu çalışmanın amacı, yirminci yüzyılın en iyi polisiye romanı ödülünü alan Fransız yazar Gaston Leroux'un Sarı Odanın Esrarı (1908) adlı eseri ile Necip Fazıl Kısakürek'in pek bilinmeyen ve henüz Latin harfleriyle basımı olmayan ilk ve tek polisiye romanı, Meşum Yakut'u (1928) polisiye türünün kapalı oda tekniği bakımından karşılaştırmaktır. İngilizcedeki karşılığı "locked room" yani "kilitli oda" olan teknik, tam olarak anlamını yansıtmamakla birlikte Türkçede, Fransızca "chambre close"un karşılığı olan "kapalı oda" terimi ile kullanılmaktadır. Bu nedenle herhangi bir kavram kargaşasına yol açmamak için çalışmada da aynı şekilde kullanılacaktır. Polisiye romanın yazar açısından en zor türü olarak tanımlanan bu teknik kullanıldığında cinayet, tamamen kilitli bir odada gerçekleşmekte ve katilin bulunması da olayın gizeminin çözülmesi de aynı oranda güç olmaktadır. Çalışmada yer alan iki romanın ortak özelliği, kapalı oda tekniği ile yazılmış polisiye romanlar olmaları ve birçok açıdan benzerlik göstermeleridir. Bu nedenle iki farklı yazarın aynı tekniği eserlerinde nasıl kullandıkları, romanların benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durularak kapalı oda tekniği açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Kapalı Oda, *Sarı Odanın Esrarı*, *Meş'um Yakut*, karşılaştırma.

The Closed Room Technique in a Detective Novel: Leroux's *The Mystery of the Yellow Room* and Necip Fazıl Kısakürek's *The Meş'um Yakut*

Abstract: This study aims to compare the French writer Gaston Leroux's *The Mystery of the Yellow Room*, which was awarded the best detective novel of the twentieth century, to Necip Fazıl Kısakürek's first and only detective novel, *Meşum Yakut* (1928), which was not published in Latin letters, in terms of *The* locked room technique of the detective genre. The meaning of the Turkish term "kilitli oda" although literally translates the English term "locked room", in terms of usage follows the French equivalent of "chambre close"/"closed room". To avoid thus, any conceptual confusion raising from this discrepancy, the paper will follow this meaning. This technique, defined as the most difficult type of

* Atıf Bilgisi / Citation: Şavaş, Ö. (2024). Bir Polisiye Romanda Kapalı Oda Tekniği: *Sarı Odanın Esrarı* ve *Meş'um Yakut*. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (40), 171-194.

Geliş ve Kabul Tarihleri / Date of Arrival and Date of Acceptance: 10.04.2023-05.03.2024

Bu makale Turnitin benzerlik programı ile kontrol edilmiştir. / The article was checked with Turnitin.

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar / The authors provide the following information

Araştırma ve Yayın Etiği / Research and Publication Ethics: Bu çalışmada Committee on Publication Ethics (COPE) kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Yazarların Katkı Oranı / Authors' Contribution Rate: Bu makale tek yazarlıdır.

** Dr., E-posta: ozdenapaydin@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9718-7104.

detective novel for the author, when used, the murder takes place in a completely locked room and it is equally difficult to discover who the murderer is and solve the mystery. The common feature of the two novels in the paper is that they are detective novels written according to the closed room technique. Based on the similarities and the differences of the two novels, the paper will try to explain the closed room technique and elaborate on this writing method.

Keywords: Closed Room, *The Mystery of the Yellow Room*, *The Meş'um Yakut*, Comparative.

Giriş

Dünya genelinde geniş kitleler tarafından sevilen ve ilgi gören polisiye roman türü, çoğunlukla edebiyatın popüler kültüre hitap eden yönü biçiminde değerlendirilmektedir. İngilizce'de *crime* ya da *dedective story/novel* şeklinde yer alan bu türün zaman içerisinde farklı alt türler oluşturduğu da görülmektedir. Fransızca'da ise *un roman policier* olarak geçmektedir ve Türk edebiyatındaki karşılığı da buna uygun olarak “polisiye roman”dır.

Gizem yönünü koruyan bir veya birkaç suça ve olay(lar)ın aydınlatılarak suçlunun bulunmasına dayanan polisiye roman; birtakım ipuçları, şüpheler ve akılcı yöntemler kullanılarak gizemin çözülme sürecini ele almaktadır. Hatta okuru etkilemek, onun da bu gizemli suçu çözmeye çalışmasını sağlamak amacıyla çoğu polisiye romanın başında, yazar tarafından olay esnasında bulunan kişiler ve ipuçları başlığıyla bir liste sunulmaktadır. Örneğin, bu türün dünyaca ünlü yazarı ve en önemli temsilcilerinden biri olarak görülen Agatha Christie'nin yazdığı *Köşkteki Esrar*'da, “cinayetin çözülmesi için cevaplaması gereken sorular” kısmı gibi ek bilgiler romanın başında yer alır. “Şu ipuçları vardır” ve “Karakterler” (Christie, 2004, ss. 3-5) başlığı ile olay örgüsüne geçiş yapılır. Yine *Sittaforde Malikanesi'nin Gizemi* ve *Noel'de Cinayet* romanlarında yazar, benzer şekilde kişileri ve ipuçlarını sıralar; olayın çözülmesi için cevaplanması gereken sorulara da ayrı bir başlık açar. Bu şekilde okurda, olayın çözümüne yönelik bir dikkat oluşturmak amaçlanır. Nitekim suçun ve suçlunun olduğu birçok roman ve öykü olsa da polisiye roman, bunları ana merkeze koyan bir türdür. 1841 yılında Edgar Allan Poe tarafından kaleme alınan *Morgue Sokağı Cinayetleri* adlı öykü, bu türün ilk örneğini oluşturmaktadır. İlk polisiye roman olarak ise Charles Felix takma adıyla 1862-63 yıllarında yayımlanmış olan *The Notting Hill Mystery* kabul edilir. Daha sonra 1866'da yayımlanan Fransız yazar Émile Gaboriau'nun *L'Affaire Leroug* adlı romanı, 1868'de İngiliz yazar Wilkie Collins'in *The Moonstone* ve 1878'de yayımlanan Amerikan yazar Anna Katharine Green'in *The Leavenworth Case* romanıyla geniş bir coğrafyada ilgi gören bir tür olmuştur. Neredeyse polisiye romanla özdeşleşen bir isim olarak Sherlock Holmes romanları da geniş kitleler tarafından hâlâ okunan eserlerdendir. 1930'lardan itibaren yoğun bir biçimde ilgi gören bir tür olması, yüksek satış oranları nedeniyle yazarların birçok ticari

başarı kazandığı polisiye romanın zamanla alt türlerinin çıkmasını ve daha farklı tekniklerle olayın birçok perspektifle değerlendirilmesini sağlamıştır. Polisiye roman, Rachel Franks'ın "A Taste for Murder: The Curious Case for Crime Fiction" adlı çalışmasına göre 18. yüzyılda *gotik, mystery ve newgate calendar*; 19. yüzyılda *sensation, locked room, newgate novel, murder ve spy*; 20. yüzyılda *hardboiled, roman noir, criminal ve violent crime* olarak yeni türler ortaya çıkarmıştır. 19. yüzyılda oluşan alt türlerden biri olan *locked room*, 20. yüzyıla gelindiğinde *whodunnit clue puzzle* ile *detective procedurral* (Franks, 2014, s. 10) alt türlerini doğurmuştur.

Doğuşu ve gelişiminin kentleşme ile doğrudan ilişkili olduğu anlaşılan polisiye roman türünün Türk edebiyatında, Batı edebiyatındaki eserlerin çevirisiyle başladığı görülmektedir. "Ülkemizdeki ilk telif polisiye roman olan *Esrâr-ı Cinayât* adlı eserinde Ahmet Mithat Efendi, yolsuzluklara yatkın bir Beyoğlu mutasarrıfını işlemiştir. Ebüssüreyya Sami'nin 1913 yılında yayımlanan ve çok okunan "Amanvermez Avni" karakterinin "Kamelya'nın Ölümü" adlı öyküsünde Kamelya isimli kadının, dönemin önemli adamlarından birinin yakını olduğunun ortaya çıkması ilginçtir" (Çelik, 2013, s. 54). Latin harflerinin kabulü olan 1928 yılına gelindiğinde eski harflerle birçok örneği verilmiş olan polisiye roman türünde, "1960'lara kadar Sherlock Holmes tipine öykünerek yaratılmış kahramanlar ve Arsen Lupin'e özenilerek ortaya konmuş yerel anti kahramanlar kendini gösterir. Bu kahramanların tamamı ve onları yakalamaya çalışan polislerin büyük bir kısmı İstanbul üst tabakasından kişiler olarak işlenmiştir. Dolayısıyla olayların geçtiği mekânlar, Şişli, Taksim ve Cihangir'deki apartmanlar, Boğaz'daki yalılar, köşkler ve Pera'nın kozmopolit ortamlarındaki gece kulüpleridir" (Çelik, 2013, s. 54). Türk edebiyatında çoğunlukla Peyami Safa'nın Server Bedii müstearıyla yazdığı eserlerle bilinen polisiye roman türüne Halide Edip Adıvar, Nâzım Hikmet, Vâlâ Nureddin, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Refik Halit Karay ve Kemal Tahir gibi önemli yazarların da katkıda bulunmasına rağmen zaman zaman eleştirmenler türün hak ettiği ilgiyi görmemesinden yakınıdır. Erol Üyepazarcı, *Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes!* adlı kitabında Türk edebiyatı ile ilgili genel eserlerde polisiye roman konusuna ya hiç ya da üstünkörü değinildiğini ifade eder. Hatta örnek olarak da Atilla Özkırımlı'nın *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*'ni göstererek yetkin bir eser olmasına karşın burada 53 farklı roman türünün sıralanıp polisiye romandan bahsedilmediğini söyler (Üyepazarcı, 2008, s. 6). Belki de bu tutumlardan dolayıdır ki Türk edebiyatındaki polisiye roman, Batı'daki kadar gelişme göstermemiş ve Batı literatüründe ortaya çıkan alt türlerin birçoğunun henüz örnekleri verilmemiştir. Ancak bizde kapalı oda olarak karşılık bulan alt türün yıllar önce denendiği ortaya çıkmıştır.

Genel olarak "kapalı oda", modern polisiye romanlarda sıklıkla uygulanan bir teknik olarak göze çarpmaktadır. *Chambre* kelimesi, Fransızcadaki "oda"

anlamına gelir ve Fransız literatüründe *chambre close* “kapalı oda” tekniğini ifade etmek için kullanılır. İngiliz literatüründe ise *locked room* yani “kilitli oda” olarak yer alan terim, Türkçe literatürde bu tekniğin Fransızca karşılığı olan “kapalı oda” ile ifade edilmektedir. Kapalı odanın bir prototipi olan ve 1841 yılında *Graham Dergisi*’nde yayımlanan Edgar Ellan Poe’nun *Morgue Sokağı Cinayetleri*, bu tekniğin dünyaca bilinen ilk ve en önemli örneklerinden biri olarak kabul edilir (Kuiper, ty. s. 1).

Kapalı oda tekniği, Batı literatüründe oldukça gelişmiş olan dedektif, suç veya gizem isimleriyle de karşımıza çıkabilen öykü ve romanların tamamen kapalı bir odada gerçekleşen cinayetleri için kullanılan terimdir. Odaya giriş ve çıkışın mümkün olmadığı, tüm kapı ve pencerelerin kilitli olduğu, hiçbir boşluğun bulunmadığı odalarda gerçekleşen cinayetler, akıl ve mantığın sınırlarını zorlar. Roman kişilerinin çoğunlukla esrarlı, gizemli ya da şeytani bulduğu bu vakalarda tamamen aklın ve bilimin ışığında hareket eden dedektifler, modern çağın temsilcileri görevlerini yürütürler. Bu teknikle yazılan romanlarda kurgu, tündengelim yöntemiyle cinayetin çözülmesine dayanır ve tamamen akılcı yöntemlerle olayın bir bütün olarak değerlendirilmesi sonucu parçalara ulaşılır. Olayın bütünü açısından tek tek çözümlenen parçalar sayesinde de suçun herhangi bir metafiziksel nedene bağlı olmadan tamamen rasyonel bir biçimde gerçekleştiği ortaya konur. Michael Cook, bu öykülerin akıl yürütme popülerliklerinin çoğunu yeni bir anahtardaki bir şey olmasına borçlu olduğunu ve “bu yeni anahtar”ın, suçun entelektüel bir bilmece olarak temsil edilmesiyle karakterize edilerek ipucu çözümede bilimcilik pratiğine başvurduğunu belirtir (Cook, 2011, s. 1). İpuçlarını çözüme görevi ise her zaman dedektif ya da dedektif görevini gören roman başkışisidir. “Polisiye edebiyatın kahramanı dedektif suç biliminin uygulayıcısıdır ve olayları özel bir gözlem ve çözümleme yeteneğiyle akılcı, bilimsel uygarlığı adeta tek başına savunur. Dedektifin temel özellikleri şunlardır: İyi bir dinleyici, şüphecilik, izleri takip edip kanıtları tek tek toplayan bir avcı olması, gözü peklik ve nükteli söz sahibi, çeşitli konularda bilimsel bilgiye haiz, akıl oyunlarına vakıf. Dedektif genellikle bekâr, kadın avcısı veya yalnızdır ya da muammayı nasıl çözdüğünü kendisine anlattığı ve onun kadar akıllı ve bilgili olmayan ama ona şaşkınlık ve hayretle karşılık veren bir yardımcıdır (Akosman, 2020, s. 59).” Yalnızca Fransız edebiyatının değil, dünyanın en önemli kapalı oda romanlarından olan *Sarı Odanın Esrarı* (*The Mystery of the Yellow Room*) adlı eser, kapalı oda cinayetlerinin anlatıldığı polisiye türün erken dönem örneklerindedir. Aynı zamanda dünyaca ünlü *Operadaki Hayalet*’in yazarı olan Gaston Leroux’un 2000 yılı içinde yazar, eleştirmen ve okuyucular arasında yapılan bir araştırma sonucu 1907’de yazdığı *Sarı Odanın Esrarı* romanı, kitabın başında verilen bilgilere göre 20. yüzyılın en iyi klasik polisiye romanı seçilmiştir. A. Ömer Türkeş, 1907’de dönemin popüler dergisi *L’Illustration*’da tefrika edilen ve 1908’de kitap halinde yayımlanan roman hakkında, eserin 2014 basımında yer alan sunuş kısmında

“Edgar Alan Poe ve Canon Doyle’nun açtığı yolu izleyen ama onlar kadar analitik yöntemler kullanmayan, daha enerjik dedektifiyle sokaklarda da dolaşan bir polisiye” değerlendirmesini yapmaktadır (Leroux, 2014, s. 6). Yazısının devamında verdiği bilgilere göre Türkçedeki ilk çeviri, 1909 yılında A.R. kısaltmasını kullanan bir tercümanın çevirdiği ve yayıncılığını *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinin yaptığı *Glandiye Cinayeti*’dir. Daha sonra Ragıp Rıfki’nin 1912’deki *Haydutlar Kralı* adıyla çevrilen eser, “*Sarı Odanın Esrarı*” şeklindeki özgün adıyla 1922 yılında Rodoslu Ahmet Rıza tarafından Türkçeleştirilecektir (Leroux, 2014, s. 9). Türk edebiyatında bu türün örneğini veren Necip Fazıl Kısakürek, *Meş'um Yakut* adıyla tam bir kapalı oda cinayetini konu alan ve türün hemen her özelliğini barındıran romanıyla dikkat çeker. Türk şiirinin ustası olarak nitelendirilen ünlü şairin, birçok okur tarafından bir polisiye roman kaleme aldığı bilinmemesi, eserin henüz Latin harflerine çevrilmemesinden kaynaklanmaktadır (Bilgegil, 1991, s. 10). Yunus Özata, Kısakürek’in bir polisiye roman kaleme alma süreci ile ilgili şunları söyler:

1920’li yıllarda Peyami Safa ile tanışan Necip Fazıl, bohem hayatını en yoğun yaşadığı 1928-1929 yıllarında Peyami Safa ve onun annesi ile birlikte kalmaktadır. Popüler polisiye romanlar furyası basın âlemini kapladığı sıralarda Peyami Safa, Server Bedi takma adıyla Türk polisiye edebiyatının en çok bilinen kahramanı olan Cingöz Recai’yi yaratmıştır. Peyami Safa’nın Cingöz Recai tiplmesi oldukça tutmuş; o, takma adla yazdığı bu eserlerle maişetini temin etmeye başlamıştır. Türe olan rağbet - biraz da maişet kaygısı- Necip Fazıl’ı polisiye roman yazmaya sevk etmiş olmalıdır (Özata, 2015, s. 222).

Necip Fazıl’ın henüz ilk denemesinde polisiye romanın en zor çeşidi olarak değerlendirilen kapalı oda tekniğini kullanmasını ise onun zoru seven mizacıyla açıklamak mümkündür. Aynı teknikle yazılmasının yanı sıra birçok bakımdan birbiriyle benzerlik gösteren *Sarı Odanın Esrarı* ile *Meş'um Yakut*, alt başlıklarla karşılaştırılarak incelenecektir. Kapalı oda tekniğinin özelliklerini ön plana çıkartacak olan olay örgüsünün işlenişi, gizemi çözme rolünü üstlenen roman kişileri, suçun ortaya çıkma biçimi, suçlunun kimliği ve özellikleri ile gizemin çözüm süreci ele alınacaktır.

1. Olay Örgüsü

Olay örgüsü bakımından belirli bir çerçeveye sahip olan polisiye romanlarda kurgu, benzer özellikler göstermektedir ve bu durum, kapalı oda tekniği ile yazılmış roman ve öyküler için de geçerlidir. “Poe ile birlikte ayrıca dedektif anlatısının altı maddelik yapısal formülü de ortaya çıkmıştır: 1. Dedektifin tanıtılması. 2. Suçun işlenmesi ve ipuçları. 3. Araştırma, soruşturma. 4. Çözüm. 5. Çözüme giden delillerin açıklanması. 6. Sonuç (Küçükboyacı’dan aktaran Gümüş, Öztürk ve Büyükarman, 2013, s. 7).

Bu bağlamda değerlendirildiğinde olay örgüsü bakımından her iki romanda da benzerlikler bulunması oldukça doğaldır. *Sarı Odanın Esrarı* adlı romanda olay örgüsü, esrarengiz bir cinayet haberiyle başlar: “Polisimizin karşısına çıkan ve yargıçlarımızın vicdanına sunulan sorunların en karışık ve en karanlığıdır. Aylarca bütün dünyayı ilgilendirdi. Akıllara durgunluk veren bu esrarın çözümü herkesi uğraştırdı. Âdeta ihtiyar Avrupa ile genç Amerika’nın üzerine merakla eğildiği bir bilmece oldu” (Leroux, 2014, ss. 12-13). Glandier Şatosu’nda Mösyö (Profesör) Stangerson’un emektar uşağı Jacques Baba’nın *Matin* gazetesine yaptığı açıklama ile olayın nasıl gerçekleştiğinin bir özeti verilir. Sarı Oda denilen yer, Matmazel Mathilde’nin odasıdır ve cinayete teşebbüs burada gerçekleşmiştir. Burası aynı zamanda Mathilde’nin babasının gece geç saatlere kadar çalıştığı laboratuvarın da yanındadır. Yaz aylarında müştemilattaki bu odada kalmak isteyen Mathilde, babasıyla birlikte o gün gece yarısına kadar çalışır ve sonra odasına çekilir. Jacques Baba, onun kapısını iki defa kilitlediğini hatta sürgülediğini duyduğunu ve bunun da Tanrı Kedisi adını verdikleri sestem korkması nedeniyle olabileceğini düşündüğünü söyler. Kısa bir süre sonra Mathilde’nin çılgınlıklarına koştuklarını ancak kapıyı kırıp içeri giremediklerini, kapıcının karısıyla birlikte pencereye vardıklarında onun da hâlâ sürgülü olduğunu belirtir. Nihayet kapıyı kırıp içeri girdiklerinde Mathilde’nin boğazında izler, şakağında da yara görülür. Burası oldukça küçük bir odadır ve içeride çok az eşya vardır. Dolayısıyla kimsenin saklanamayacağı bir yerdir. Yalnızca kanlı bir el izi bulunur. Bu romanda, gazete haberinin ayrıntıları daha fazla yer alır ve gazeteciler olay yerine intikal edip içeri kimsenin alınmadığından yakınır. Olay mahallinden ayrılan Sorgu Yargıcı Mösyö Marquet’i görünce ayaküstü bilgi almaya çalışırlar ancak o da henüz pek bir şey bilmediklerini söyler ve tıpkı Jacques Baba gibi bunun şeytanın işi bir olay olduğunun altını çizer. Katilin Matmazel’den önce odaya girip yatağın altına gizlendiği ve Jacques Baba’nın silahını aldığı tahmin edilmektedir. Olayın aydınlatılması için sorgu yargıcı, müştemilatı yapan müteahhitte birlikte çalışacaklarını söyler.

Olayın gazetelerde büyük yankı bulmasından sonra Epeque gazetesinin muhabirlerinden henüz on sekiz yaşındaki Joseph Rouletabile, romanın anlatıcısı olan avukat dostu ile durum değerlendirmesi yapar. Olayı yalnızca gazetelerden öğrenmesine rağmen zekâsı ve çözümleme kabiliyeti ile ön plana çıkan genç Rouletabile’nin olayın nasıl gerçekleştiğine dair bir fikri vardır. Hemen şatoya gitmek üzere arkadaşı ile birlikte yola çıkar. Şatoya vardıklarında ünlü polis şefi Frederic Larson’un cinayeti çözmek üzere çağrıldığını görürler. Rouletabile, ona hayrandır çünkü Londra’da, Paris’te ve hatta Amerika’da karmaşık bir cinayet işlendiğinde Larson göreve çağrılır. Ancak yine de Rouletabile şatoda kendi araştırmalarını yapar. Daha önceden tanıştığı Matmazel Mathilde’nin nişanlısı Robert Darzac ile olayı çözmek konusunda birlikte hareket ederler.

Rouletabille, hem şatoda hem de civarda araştırmalarına devam ederken bir akşam vakti handa arkadaşıyla birlikte oturduğu sırada tıpkı *Morgue Sokağı Cinayeti*'nde olduğu gibi bu olayı bir hayvanın yapmış olabileceğine dair fikri de çürütür. Hana, Tanrı Kedisi ve sahibi Agenoux Ana gelir ve saldırının gerçekleştiği gece, kedisinin bir an bile yanında ayrılmadığını hatta kucağında olduğu halde onun sesine benzer bir sesi duyup kendisinin de korktuğunu söyler. Böylelikle Matmazel Mathilde olayında Tanrı Kedisi'nin masum olduğu anlaşılır. Ancak olayın müthiş gizeminden kaynaklanan bir şekilde Mathilde'nin babasından, nişanlisından çalışanlarına kadar herkes şüpheli durumdadır. Bu sırada, şatonun kapıcıları da tutuklanmıştır. Rouletabille'nin ilk tespit ettiği şey, olaya saldırının yanı sıra hırsızlığın da eklenmiş olduğudur. O, bu tespiti ortaya koymadan önce kimsenin aklına böyle bir şey gelmediği gibi araştırmalar neticesinde de hırsızlığa dair bir bulgu elde edilmemiştir. Ancak Rouletabille'nin bu tespitiyle kontrol ettiklerinde Profesör ve kızına ait yirmi yıllık bilimsel deney ve gizli raporların çalındıkları görülür. Üstelik buna benzer bir hırsızlık olayı, daha önce de başlarına gelmiştir. Profesör'ün ilim dünyası için telafisi mümkün olmayan bir kayıp olarak nitelendirdiği bu belgeler, maddenin dağılması üzerine yürüttüğü çalışmanın önemli dokümanlarıdır. İncelemeler arttıkça dedektif Larson, bütün şüphelerini Matmazel'in nişanlısı Darzac'a yöneltir. Bu noktada Rouletabille'nin olayı çözmesi iyiden iyiye şart olmuştur çünkü saldırının ve hırsızlığın Darzac tarafından yapılmadığına emindir.

Rouletabille, yakın dostuna Matmazel ile Darzac'ı daha önce Elysee Sarayı'ndaki kabulde gördüğünü, onların arasında geçen bir konuşmaya tanık olduğunu anlatır. Cinayet teşebbüsünün ardından şatoya ilk geldiğinde Darzac'ı görünce "Papazın evi cazibesinden, bahçe de güzelliğinden bir şey kaybetmemiş." (Leroux, 2014, s. 339) dediği zaman Darzac'ın nasıl şaşırdığını hatırlatan Rouletabille, aynı cümlenin Darzac'ın laboratuvarın ocağından çıkardığı yanık kâğıtta da yazdığını söyler. Bu, Matmazel'e yazılan bir mektupta geçen cümledir ve kabul gecesindeki konuşmalarında Matmazel, nişanlısına mektuptan bahsederken bu cümleyi söyler. Darzac'ın "Size kavuşmak için bir cinayet mi işlemem gerekiyor?" sözünü de duyduğunu ekleyen Rouletabille, ikisinin arasında evlenmelerine mâni olan bir başka erkeğin olduğu sonucunu çıkarır. Burada bulunduğu sırada saldırganın tekrar şatoya geldiğine tanık olur ancak onu Jacques Baba ve Larson'la birlikte yakalamaya çalışmasına rağmen elinden kaçar. Bu olaya, "Anlaşılmaz Koridor" olayı adını veren Rouletabille, tam yakalayacakken saldırganın âdeta buhar olduğunu görünce uzun bir süre bunun etkisinde kalır.

Yaşadığı esrarengiz olay, onu mantıktan uzaklaştırmaya başlasa da kendi kendini bunun mutlaka akıl yoluyla açıklanabilir bir durum olduğuna ikna eder. Genç dedektif bu olayla birlikte artık, Matmazel Mathilde'nin saldırganı

tanıdığına emin olur. Matmazel'in saldırganın gelişinden haberdar olduğunu, bu nedenle o gece kendisini korumak amacıyla hizmetçilerinin yanında uyduğunu anlar. Nitekim Rouletabile, saldırganın Matmazel'in odasında masada oturmuş bir vaziyette bir şeyler yazdığını gözleriyle görmüştür ancak mektup esrarengiz bir biçimde ortadan kaybolur. Böylelikle mektubu alıp gizleyen de Matmazel olduğunu düşünür ve ısrarlara rağmen saldırganı tanımadığını, net bir biçimde görmediğini, bu yüzden tarif edemeyeceğini söyleyen Matmazel'in büyük bir sır sakladığına ikna olur. Tüm bunlar yaşanırken Darzac tıpkı sarı oda olayında olduğu gibi Paris'e gitmiştir. Böylelikle tüm oklar tekrar Darzac'ı gösterir. Rouletabile, artık Matmazel ile saldırganın randevulaştığından o kadar emindir ki kadının hareketlerinden saldırganın geleceği geceyi bile tahmin etmeye başlar. Hakikaten tahmin ettiği gece saldırgan gelir ve bu defa göğsünden üç defa bıçaklayarak Matmazel'i ağır bir biçimde yaralar. Matmazel'in gece saldırganla rahat buluşmak için babasının içeceğine ilaç katarak uyumasını sağladığını, hizmetçilere yirmi dört saat izin verdiğini Rouletabile görmüştür. Bu nedenle hazırlıklarını yapmış, yakın dostu Sainclair ile birlikte tabancalarını almış ve kimseye söylemeden saldırganı beklemeye koyulmuşlardır. Ancak Rouletabile'in içeceğinde de uyku ilacı olduğundan uyuyakalır. Yemekte bir şey içmediği için uyanık olan Sainclair, onu zor olsa da uyandırır ancak iş işten geçmiş, Matmazel yaralanmıştır. Üstelik odaya girdiklerinde daha önce çalınan belgelerin geri getirildiğini görürler. Saldırganın peşinden koşarlarken kapıcı silahını ateşler ve saldırgan ölür. Yüzüne baktıklarında ise bunun şatonun korucusu olduğunu ve adamın kurşunla değil bıçakla öldürüldüğünü fark ederler. Böylelikle, olaylar daha da esrarengiz bir hal alır. Darzac döndüğünde istasyon memurunun ifadesiyle Larson, onun olay esnasında yakınlarda olduğunu ispat eder, bunu inkâr etmeyen Darzac tutuklanır. Rouletabile, Darzac'a kendisini savunacağını ve olayı çözeceğini söylese de Darzac bunu yapmamasını ister.

Artık şatoda öğreneceği bir şey kalmadığını gören Rouletabile, yakın dostunu da alarak Paris'e döner. İki buçuk ay sonra gazetelerde Darzac'ın mahkemesinin görüleceği haberi yer alır. Rouletabile'in çalıştığı *Epeque* gazetesi, uzun bir yazı ile Darzac'ın suçsuz olduğunu, Larson'un onu suçlayarak büyük bir hata yaptığını ve Rouletabile'in olayı açığa çıkarmak için bir mektup bırakarak ortadan kaybolduğunu yazar. Kendisi dönmediği takdirde bu mektubu mahkemede okuyacakları uyarısını da eklerler. Mektupta gerçek katilin adı yazmaktadır ve Rouletabile delillere ulaşabilmek amacıyla belki de hiç dönmeyeceği bir yolculuğa çıkmıştır. Olay, şehirde o kadar büyük bir yankı uyandırır ki insanlar sarı odanın esrarı konusundaki fikir ayrılıkları nedeniyle birbirleriyle kavga eder, mahkemenin önünde büyük kalabalıklar oluşur, tren biletleri tükenir, ek seferler konur ancak onlarda da yer bulmak imkânsız hale gelir. Neticede sarı odanın esrarıyla birlikte Darzac gibi iyi özellikleriyle tanınan, genç ve başarılı bir bilim insanının böyle feci bir saldırıyla

yargılanacak olması, insanları dehşete düşürür. Mahkeme ilerlerken bir anda Rouletabille ortaya çıkar ve olayı çözdüğünü, katilin kim olduğunu bildiğini söyler ancak ısrarla mahkeme başkanından kendisine saat 18.30'a kadar izin vermesini ister. Ondandan önce şatodaki son olay olan korucunun öldürülmesi olayını aydınlatır. Mahkeme çıkışında yakın dostuna Amerika'ya gittiğini ve araştırmaları neticesinde katille ilgili bilgileri edindiğini söyler. Saat 18.30 olduğunda tekrar içeri alınır ve katilin şu an herkesçe polis müfettişi Frederic Larson olarak bilinen fakat aslında ünlü sosyete hırsızı Ballmeyer olduğunu söyler. Bütün ayrıntıları mantıklı bir biçimde açıklayarak saldırganın Larson kılığında dolaşan Ballmeyer olduğunu ispat eder. Nitekim Ballmeyer, 18.30'da açıklanacak ismin kendisi olduğunu anlayıp kaçmıştır.

Meş'um Yakut'un olay örgüsü ise Eshâb Emlak'ından Gazanfer Paşazade Muhlis Bey'in Çifte Havuzlar'daki köşkünde beraber yaşadığı üvey kızı Nigar'ın öldürülmesine dayanmaktadır. Roman, Muhlis Bey ve yakın dostu Sebâti Bey'in sohbetiyle başlar. Muhlis Bey, bir sene önce eşi Mısırlı Saadet Hanım'ın yangında vefat etmesinin bir aile yadigârı olan meş'um (uğursuz) yakut yüzüğe dair rivayetlerle ilgili olabileceği fikrini, dostu Sebâti Bey'e açar. Nitekim yüzük, Saadet Hanım öldüğünde parmağındadır ve ondan da kızı Nigar'a kalmıştır. Sebati Bey'in meş'um yakuta inanmadığını anlayan Muhlis Bey, yakın arkadaşını ikna etmek için ona yakutun geçmişi anlatır.

“Fakat aziz dostum, beni ne kadar da anlamıyorsun! Eğer sana dersem ki karımın büyük hemşiresi, onun annesi hatta annesinin de annesi o esrarengiz taş malik olur olmaz herkesin neticede tabi olduğuna hüküm etmekten başka çare bulamadığı hep aynı garip ve ani şekillerde ölmüşlerdir, o vakit ne dersin (Necip Fazıl, 1928, s. 8)”

Böylelikle romanın henüz başında doğüstü bir gücün işlediği cinayetlerden bahsedilerek olaya daha da gizemli bir hava verilmeye çalışılır. Gecenin ilerleyen saatlerinde köşk halkı, bir çılgınlıkla uyanır ve herkes Nigar'ın odasından geldiği anlaşılan sese doğru koşar. Odaya geldiklerinde ise korkunç bir manzara ile karşılaşır. Nigar, öldürülmüştür. Odası içeriden kilitlidir ve pencereler de kapalıdır. Dolayısıyla dışarıdan birinin odaya girerek Nigar'ı öldürmesine imkân yoktur. Nigar'ın kendi canına kast etmediği ise boğazının kesilerek öldürülmesinden anlaşılmaktadır. İlk şok atlatıldıktan sonra görülür ki kanlı bir ayak izi, Nigar'ın küçüklükten beri birlikte olduğu muhibbesi Mürüvvet'in odasına doğru gitmektedir. Ancak Mürüvvet baygın bir biçimde kendi yatağında yatmaktadır. Köşke girilebilecek her pencere ve kapının akşamdan kilitlendiği bilindiğinden içeriden de sürgülü bu odaya nasıl girildiği bir muamma olarak görülür. Katil olduğu düşünülen Mürüvvet'in baygın olması da akıllarda soru işareti bırakır. Köşkte biri var mı, diye hizmetçiler her yeri ararlar ancak kimseyi bulamazlar; üstelik her yer, akşamdan bıraktıkları gibi kilitlidir. Merkez Memuru yanında iki polis memuru ile gelip ilk incelemeyi yaptığında Nigar'ın

bir yumru halindeki elinde yakut bir yüzük bulur. Daha sonra hâlâ baygın olan Mürüvvet'in kapısını kilitleyerek köşkteki herkesi sorguya alır ancak kimse görünenden başka bir bilgi veremez. Olayı çözenin kendisine hem şöhret hem de terfi kazandıracığı ümidiyle Merkez Memuru, Mürüvvet'in odasına gittiğinde az önce kilitletiği odayı aynı anahtarla açamadığını görür ve iki polis memuruna kapıyı kırdırır. Dışarıdan kilitlemiş ve kapısında bekleyen polis memurları olmasına rağmen Mürüvvet'in buradan nasıl kaçtığı sorusu da ikinci bir gizem olarak olay örgüsünde yerini alır. Odanın her yeri aranır ancak yine hiçbir şey bulunamaz. Bu durumda Merkez Memuru kaçtığını düşündüğü Mürüvvet'i katil ilan eder. Merkez Memuru'na göre kaçması, onun katil olduğuna şüphe bırakmamaktadır. Muhlis Bey her ne kadar Mürüvvet'in katil olmasının imkânsızlığını dile getirirse de memuru ikna edemez. Bir üçüncü vaka da Muhlis Bey'in odasında olmadığı anlaşılınca ortaya çıkar. Muhlis Bey bahçede baygın bir vaziyette, başından hafif bir yara almış olarak bulunur. Ayıldığında pencereden dışarı bakarken bahçede bir karaltı görüp onu Mürüvvet sanarak peşinden gitmek istediğini ve birinin arkadan çuval geçirip kafasına vurduğu bilgisini verir. Gizemli olaylar bununla da sınırlı kalmaz. Nigar'ın odasında bazı belgeler ile yakut yüzük, kapıdaki polisler için çalınmıştır. Muhlis Bey, felaketlerin arka arkaya gelmesi nedeniyle birtakım doğaüstü güçlere sahip olduğunu düşündüğü yakut yüzüğün, uğursuzluğuna tekrar işaret eder.

“Bu esrarlı cinayet ertesi sabah bütün gazetelerde iri harfler ve heyecanlı serlevhalarla en küçük teferruatına kadar neşredildi” (Necip Fazıl, 1928, s. 25). Böylelikle cinayeti asıl çözecek kişi olan Remzi Çetinkaya, olaydan haberdar olur. Bu kısımda anlatıcı birden değişir ve yerini üçüncü tekil şahıstan, ben anlatıcıya (Avukat Talat) bırakır. Türkiye'de herkesin tanıdığı meşhur polis hafiyesi Remzi Çetinkaya'ya, Polis Müdüriyeti Cinayet Masası tarafından olayı çözmesi için ricada bulunulur. Talat ile birlikte köşke inceleme yapmaya giden Çetinkaya, gazetede haberini okuyunca olayın meş'um yakut gibi irrasyonel bir nedenle açıklanamayacağını hatta katilin kesinlikle Mürüvvet olmadığını ifade eder. Aynı zamanda Tıp Fakültesini bitirdiği için her türlü incelemeyi yapabilen Çetinkaya köşkte bulunduğu sırada Mürüvvet yakalanır ve köşke getirilir ancak akıl sağlığını kaybetmiş vaziyette olduğu için sorgulanamaz. Merkez Memuru, kendinden emin bir şekilde cinayeti çözdüğünü söyleyerek Mürüvvet'in bir sinir krizi anında Nigar'ı öldürdüğünü, sonra da odasına giderek baygın düştüğünü, şu anki çıldırılmış halinin de bu sinir krizini desteklediğini öne sürer. Bu açıklamayı çok basit bulan Çetinkaya, araştırmalarına devam ederken Nigar'ın odasında gizli bir geçit keşfeder. Mürüvvet'in odasındaki araştırmalarının sonucunda bir gizli geçit daha bulur. Burada bulduğu kanlı parmak izi ise katilin erkek olduğunu gösterir. Merkez Memuru hâlâ Mürüvvet'in katil olduğu iddiasını sürdürse de Çetinkaya'nın

cinayetin olası senaryosunu oldukça mantıklı ve ısrarlı bir biçimde izah etmesi üzerine pes ederek sessiz kalır.

Köşkteki cenaze hazırlıkları dolayısıyla Talat ve Çetinkaya İstanbul'a dönme kararı alırlar. İstanbul'a döndüklerinde Çetinkaya, ertesi gün Talat'a kendi apartman dairesinde buluşacaklarını söyler ve ayrılırlar. Sabah Talat geldiğinde dostu kapıyı açmaz, merak edip kendisinde bulunan anahtarla eve girer ve Çetinkaya'nın o gece dairesinde kalmadığını anlar. Tam o esnada telefon çalar. Arayan Çetinkaya'dır ve Talat'a iyi olduğunu, kendisini merak etmemesini söyler. Köşkteki bulgularından sonra peşine birilerinin takılıp kendisine zarar vereceğini tahmin eden Çetinkaya, Talat'ı bir pansiyona yönlendirir. Amacı, kendisini takip edenleri tuzağa düşürüp cinayeti aydınlatmaktır ve bunun için zekice bir plan yapar. Talat'ı yönlendirdiği civarda tebdil-i kıyafet bir kahvehanede oturur ve olup biteni izlemeye başlar. Yakın dostu Talat'ın peşine de takılacaklarını bildiğinden onunla dolaylı yoldan iletişim kurar. Kendilerini takip eden adam da pansiyona gelir ve bitişik odayı kiralar. Buraya kadar Çetinkaya'nın planı gayet iyi işler. Buradan Üsküdar'a Mürüvvet'in yatırıldığı akıl hastanesine giderler ve ondan net olmasa da birkaç kelime yakalarlar. Bu bilgileri birleştirdiğinde Çetinkaya, Mürüvvet'in gece yarısı köşkten kaçırılarak İstanbul'a getirildikten sonra kırmızı bir otomobille Yeşilköy'e götürüldüğünü öğrenir. Ayrıca Mürüvvet bu konuşmada Saadet Hanım'dan bahseder. Bundan sonra görev dağılımı yapar. Bir teknik hata olarak romanın kimi yerlerinde Avnullah olarak geçen Polis Müdüriyeti Cinayet Masası amirlerinden Nurullah Bey, Talat ve kendisi farklı semtlerde nöbete başlarlar. Araştırmaları sonucu kırmızı taksiyi ve şoförünü bulur; ondan da gerekli bilgileri alırlar. Daha sonra pansiyona geçerek Çetinkaya'yı öldürmek üzere gelen kişiyi beklerler. Nurullah Bey ve Talat çok önceden, gizlice odaya girerek Çetinkaya'nın ihtiyacı olduğunda çıkmak üzere dolaba saklanırlar.

Akşam vakti Çetinkaya, odaya gelerek kendisinin yan odadan izlendiğini bilerek yatağına çekilir. Gecenin ilerleyen saatlerinde yan odadaki adam, öldürmek için Çetinkaya'ya saldırır ancak üçü tarafından etkisiz hale getirilir. Üstünü aradıklarında Muhlis Bey'den gelen bir banka çeki ve mektup bulurlar. Hüsrev Rıza adındaki bu kişi, Muhlis Bey'in emriyle Çetinkaya'yı öldürmek için görevlendirilmiştir. Köşkün uşağı Ali'nin de o saatlerde Yeşilköy'de rehin tuttıkları ancak kim olduğunu çözemedikleri birinin öldürülmesi için Hüsrev Rıza'yı beklediğini öğrenirler. Bunun üzerine hızlıca Yeşilköy'e hareket ederler. Buraya ulaştıklarında Saadet Hanım'a yangında ölmüş süsü verildiğini ve aslında bir senedir bu köşkün bodrumunda işkence edilerek yavaş yavaş öldürülmeye çalışıldığını anlarlar. Çetinkaya, tüm cinayeti Talat ve Nurullah Bey'in şahitliğindeki olaylarla açıklarak çözmüş olur. Saadet Hanım'ın tüm mal varlığına el koymak isteyen Muhlis Bey, cinayet şüphesini ortadan kaldırmak için ona kendi rızasıyla mirasını bıraktığını gösteren belgeleri

imzalatmak üzere tüm planını gerçekleştirmiştir. Ancak son anda Çetinkaya'nın yetişmesiyle Saadet Hanım kurtarılınca planın son ve en önemli kısmı bozulur. Nigar cinayeti ise Muhlis Bey'in dostu Sebati'yi hipnoz ederek onu yönlendirmesiyle işlenmiştir.

Görüldüğü üzere her iki romanda da olay örgüsü ana çatı bakımından birbirine çok benzemektedir. “Dedektif sorunları çözerken genellikle akla ve bilime güvenir. Bu tür bir güven çoğunlukla kavramsal olarak nesnellik fikirlerine bağlı olan bilimsel prosedürlere yakınlık veya bunlara referanslarla kendini ifade eder” (Link, 2023, s. 18). Oysa cinayetin rasyonel koşullar içinde nasıl gerçekleştirildiğinin pek anlaşılması nedeniyle roman kişilerinin çoğunlukla irrasyonel nedenlere başvurma eğilimi gösterdikleri görülür. Bunun iki nedeni olabilir. Birincisi, bu koşullarda cinayeti çözebilecek dedektifin zekâsını, gözlem ve çözümleme yeteneğini daha da belirgin hale getirmek; ikincisi ise her zaman akılcı yöntemlere güvenmenin zorunluluğunu ortaya koymaktır. Bu nedendir ki her iki romanda da olağanüstü unsurlar ön plana çıkartılır. Türün ilk örneği *Morgue Sokağı Cinayeti*'nde de benzer bir durum görülür. Hatta Dupin ve anlatıcı konumunda olan yakın arkadaşı konuşurken “İkimizin de doğaüstü şeylere inanmadığımızı söylemekle aşırılık etmiş olmayacağımı sanıyorum. Madame ve Mademoiselle L'Españaye'i ruhlar öldürmedi. Bu işi yapanlar elle tutulur varlıkları olan kimselerdi; bir yolunu bulup kaçtılar” (Poe, 2009, s. 30) denir.

Tekrar olay örgüsündeki ortak noktalar değerlendirildiğinde *Sarı Odanın Esrarı*'nda da *Meş'um Yakut*'da da baba-kız birlikte yaşarlar ve anne figürü yoktur. Her iki romanda da kızlar vahşice bir saldırıya uğrar ancak Nigar ölürken Matmazel Mathilde ağır şekilde yaralanır hatta bir süre iyileşemeyeceği düşünüldüğünden ölü olarak değerlendirilir. Her iki kızın odasına da kilitli olduğu için dışarıdan birinin girmesine imkân yoktur ve bu nedenle cinayet/cinayete teşebbüste doğaüstü birtakım unsurlar ön plana çıkarılır. İkisi de gece yatmak üzere odasına gider, kapılarını kilitler, olay gerçekleşikten sonra çığlıkları duyulur ve köşktekiler bu çığlık üzerine olay yerine koşarlar. Gelenler, iki kız da kanlar içinde bulur. Yine benzer şekilde iki romanda da müştemilatları olan büyük köşk, şato ve evde çalışanlardan oluşan kalabalıkça bir kişi kadrosu vardır. Polis memurlarının beceriksizliği olarak bu tür romanların çoğunda olduğu gibi burada da çalışanların içinden yanlışlıkla tutuklananlar olur. Buraya kadar olayın okura sunulmuş biçimi neredeyse aynıdır. Anlatıcının dedektif ya da dedektif görevini gören gazetecinin yakın dostu olması, olayın aktarılmasına sağlayacağı kolaylıktan kaynaklanmaktadır. Dedektifin en yakınındaki kişi, onun becerilerini yakından gözlemleyecek ve şaşırtıcı zekâsını daha iyi sunacaktır. Devamında sorgular, ifadeler hep dedektif ve yakın arkadaşı üzerinden aktarılmaya devam eder. Olay yeri incelemeleri sürerken cinayetin gizemine sürekli vurgu yapılır ve her ne kadar doğaüstü

birtakım unsurlar ön plana çıkarılsa da aklın ve mantığın önderliğinde olay çözülür.

2. Olayı Çözenler: Gazeteci ve Dedektif

Polisiye romanda dedektifler, özellikleri bakımından zaman içerisinde bazı değişiklikler gösterse de türün diğer unsurları gibi genel bir çerçeveye sahiptirler. Cinayetin çözümünde tamamen rasyonel bir yol izleyen *Morgue Sokağı Cinayetleri*'nin ünlü dedektifi Dupin'den sonra "birçok bilim dalında yetkin olan, asla hata yapmayan, olayları saf analitik mantıkla çözen ve akılla özdeşleşen Sherlock Holmes kusursuzluk örneği olarak sivrilir" (Duran, 2021, s. 936). Dedektifler çoğunlukla erkek ve kurban(lar) genellikle kadındır. Modernitenin akıl/akılcılık yönünün temsilcisi olan erkek, polisiye romanlarda da zekânın ve akılcı yöntemlerin bir uygulayıcısı olarak belirir.

Sarı Odanın Esrarı'nda başkişi genç muhabir Rouletabille'dir. Gazeteciliğinden ziyade esrarengiz cinayetleri çözümleme kabiliyetiyle genç yaşta ün kazanmış, çözümleme yeteneği ve zekâsıyla ön plana çıkan Rouletabille, sürekli vurguladığı gibi "mantığının doğru ucu" sayesinde Sarı Oda olayını ve devamında gelişen olayları çözer. Ona göre mantığın iki ucu vardır; birisi yanlış, diğeri doğrudur. Yanlış olan taraf, yanıltıcı işaretlere aldanarak olayı çözmekten uzaklaştırır; doğru taraf ise dış işaretlere aldırılmaz çünkü bunların yanıltıcı olduğunu bilir. Onun başarısı, mantığının doğru ucuna dayanmasıdır. *Meş'um Yakut*'ta ise başkişi ünlü dedektif Remzi Çetinkaya'dır. O da tıpkı Rouletabille gibi hırslı, aklına ve mantığına güvenerek olayı çözmeye çalışan biridir. Hatta romanda kendisinin Sherlock Holmes'in dostu ve muhabiri olduğunu söyler. Her iki dedektif de olayın başında maktulün en yakınından dahi şüphelenir. Örneğin Rouletabille, saldırganın elini olay esnasında yaraladığını tahmin ettiğinden Matmazel'in nişanlısı ve herkesin saygın bir ilim insanı olarak tanıdığı Darzac'ın elini görmek ister. Çetinkaya, köşk içindeki çalışmalarını devam ettirirken cinayet mahallinde bulduğu kol düğmesinin eşini, sabah komodinin üzerinde görmesiyle dikkatini ev halkına yöneltir. Nigar'ın üvey babası Muhlis Bey ve uşağı Ali'nin tuhaf hallerinden şüphelenir. Şüphe onların en etkili çözümleme metodudur, denilebilir.

Diğer bir ortak özellikleri ise ikisinin de söylentilere kulak asması, gerçekleşen olaylarda aklın ve mantığın sınırları dışına çıkmamalarıdır. Hatta öyle ki doğüstü güçler ihtimalini bir an olsun düşünmezler. Rouletabille, "Bizler gibi hareket eden, bizim gibi etten ve kemikten yapılmış bir adam var karşımızda! Her şeyin anlaşılması gerek. Başka türlü olamaz zaten" (Leroux, 2014, s. 101)... der. İrrasyonel nedenler onun için söz konusu bile değildir hatta olayı çözmek için görevlendirilen polis müfettişi Frederic Larson'a yönteminin hatalı olduğunu söyleyecek kadar programlı bir şekilde ilerlemektedir. Burada en önemli stratejinin mantığı doğru kullanmak olduğuna sıklıkla değinir. Remzi

Çetinkaya ise meş'um yakut rivayetini başından itibaren dikkate almaz. Hâlbuki Saadet Hanım'ın esrarengiz ölümünden bahsederken Muhlis Bey, bu felakete meş'um yakutun neden olduğuna “şiddetle emin”dir. Sebati Bey de yakın arkadaşının sözleri karşısında “Ne şeytanî, ne korkunç işler!” (Necip Fazıl, 1928, s. 8) der.

Her tarafın kapalı ve kilitli olması, olayı anlamlandırma noktasında insan aklını zorlar ve bu nedenle “kilitli bir oda suçu görmenin ilk bakışta izlenimi; failin, duvarlardan geçerek veya ortadan kaybolarak doğa yasalarına karşı koyabilen tehlikeli, doğaüstü bir varlık olduğudur. Suç için rasyonel bir açıklama ihtiyacı, kahramanı bu görünüşlerin ötesine bakmaya ve bulmacayı çözmeye iten şeydir” (Cook, 2011, s. 161). Dedektiflerin tek çıkış noktası, akılcı yöntemlerdir ve bu nedenle yalnızca bu tür söylentilere kulak asmamakla kalmazlar; aralarında açık bir rekabet olan polis müfettişlerinin incelemelerini beğenmedikleri için onlarla ters düşerler. Çetinkaya ile polis şefi, Rouletabille ile Larson arasında benzer bir rekabet vardır. Rouletabille, hayran olduğu Larson'u dahi bu olayı çözmek konusunda yeterli görmez. Bunun bir polis işi olmadığını, tecrübeli olmanın yetmeyeceğini, mantığın da işin içine girmesi gerektiğini söyler. Polisiye romanlarda cinayeti çözmek üzere görevlendirilen polis şeflerinin beceriksizliği önemli bir ölçüttür. Larson'u eleştirirken polis beceriksizliğine de gönderme yaparak şunları söyler:

Kendimi modern romancıların muhayyilesinden doğan polis memurlarından da daha aşağılık buluyordum! Bunlar Conan Doyle'den, Edgar Allan Poe'den öğrenilen metodlardı! Frederic Larson! Azizim... Çık karşıma bakalım! Conan Doyle'u çok fazla okumuşsun... Sherlock Holmes sana daha çok saçma şeyler yaptırarak! Hatta saçmadan da fazla! Suçsuz birini mahkûm ettireceksin! (Leroux, 2014, s. 83).

Remzi Çetinkaya ise olayı gazeteden öğrendiğinde bile polisin bu cinayeti çözme metodunun yanlış olduğunu bilir. Nitekim her iki romanda da olayın basitçe araştırılması ve polisin görünen ipuçlarını yeterli bulması sonucunda suçsuz kişiler tutuklanır. Hatta polisiye romanlarda görülen bu beceriksizlik, Rouletabille tarafından şöyle açıklanır:

Mantığı olduğu gibi kabullenmekten daha tehlikeli bir şey var. O da, bazı polis hafiyelerinin yaptıkları gibi mantığı, kendi görüşüne göre eğip bükmektir. Belli ki, siz saldırgan hakkında bir fikir edinmişsiniz. Bunu inkâr etmeyin! Ve bunun için de saldırgan elinden yaralı olmaması gerekiyor. Aksi takdirde bütün tahminleriniz suya düşecek. Onun için de başka bir çözüm yolu aradınız ve buldunuz. Bu çok tehlikeli bir sistemdir! Bir fikre saplanarak, gereken delilleri ona uydurarak aramak, insanı çok uzaklara sürükleyebilir! Dikkat edin! Adli bir hataya düşmek tehlikesi ile karşı karşıyasınız! (Leroux, 2014, s. 106-107)

Meş'um Yakut'ta da hem evin çalışanları hiçbir geçerli neden olmaksızın tutuklanır hem de Mürüvvet, terliklerinin kanlı olması ve odasında bulunmaması üzerine kaçmış olduğu peşin hükmü verilerek katil ilan edilir. Oysaki Remzi Çetinkaya, bir katilin nasıl olup da üstünde ya da elinde kan lekesi bulunmaz, diyerek son derece açık bir göstergenin göz ardı edilmesine dikkat çeker. O, daha en başından katilin Mürüvvet olmadığını bilir. Nitekim bu iki başkişinin diğer bir ortak noktası da kendi zekâlarından ve çözümleme kabiliyetlerinden son derece emin olmalarıdır. Bu durum da yine türün genel bir özelliğidir. Dupin'in *Morque Sokağı Cinayeti*'nde; "Bilmiyorum. Bilmek ne kelime, eminim öyle olduğuna" (Poe, 2009, s. 41) dediği gibi Rouletabile ve Çetinkaya da olayı çözeceklerine dair büyük bir inançla hareket ederler.

3. Suçun Ortaya Çıkma Biçimi

Sarı Odanın Esrarı'nda; Sainte Genevieve ormanının eteğinde, Epinaysur Orge'un üst yanında bulunan Glandier Şato'sunda yaşayan Profesör Stangerson'un kızı Matmazel Mathilde, babasıyla birlikte gece geç saatlere kadar laboratuarda çalıştıktan sonra uyumak üzere odasına çekilir ve bir müddet sonra daha önce aktarıldığı biçimde olay gerçekleşir. Buna göre katil, kimse yokken odaya girmiştir ancak kilitli odadan nasıl çıkmıştır, asıl esrar budur. Tıpkı Remzi Çetinkaya'nın yakın dostu ve anlatıcı avukat Talat gibi hem romanın anlatıcısı, hem avukat hem de yine aynı şekilde Rouletabile'in yakın dostu olan Sainclair, bunu şu sözlerle ifade eder:

Oda gerçekten bir kasa gibi sımsıkı kapalıymış. İşte, dedim... Onun içindir ki 'Bunun kadar insanı şaşırtan bir olay görmedim', diyorum. Hayalinde bile insan böyle bir şey yaratamaz. *Morg Sokağındaki Cinayet*'le Edgar Poe'da kapalı bir odada geçen bir cinayetten söz eder. Fakat o odada hiç olmazsa bir maymunun geçebileceği bir pencere vardı. Burada öyle bir şey bile yok, bu kapalı kapıdan ve pencereden bir sinek bile girip çıkamaz! (Leroux, 2014, s. 83)

Kapalı oda tekniğinin ilk örneği *Morg Sokağındaki Cinayet*'e gönderme yaparak yazarın kendi olay örgüsünün daha karmaşık ve esrarengiz; dolayısıyla teknik bakımdan daha üstün olduğu iddiasını ortaya koyan bu cümlelerde, odanın hiçbir boşluk kalmamacasına kapalı olduğu söylenir. Bu bakımdan Poe'nin romanında cinayetleri bir orangutanın işlemesi nedeniyle civardaki herkesin büyüklüğünden ve gece geç saatlerde çıkardığı korkunç seslerden dolayı adını "Tanrı Kedisi" koydukları hayvandan şüphelenirler. *Morg Sokağı Cinayeti* bir öykü olarak değil, gerçekleşmiş bir olay gibi değerlendirilir. Adeta kurgu dünyaları birleşir. Ancak Sarı Oda'yı gördüklerinde bir kedinin bile girebileceği kadar boşluk olmadığını anladıkları zaman bu ihtimal de yok olur. Aynı şekilde Nigar'ın odası da içeriden sürgülüdür ve pencereleri sıkı sıkı kapalıdır. Nigar boğazı kesilerek öldürülmüştür, dolayısıyla yine ortak bir nokta olarak vücudun aynı bölgesi kullanılmıştır. Hatta olaylar birbiriyle zaman olarak

da aynıdır, iki kız da gece yarısı saat 12.00 ve 12.30 arasında saldırıya uğrarlar. Olayda kullanılan aletler de bıçak ve koyun kemiğidir. Matmazel Mathilde'nin kendini savunmak amacıyla kullandığı silah da boğuşma esnasında patlar. Bu noktada özellikle belirtmek gerekmektedir ki *Meş'um Yakut* 'ta da düzenli bir kronoloji izlenir fakat *Sarı Odanın Esrarı* oldukça ayrıntılı bir biçimde olayı ele alır. Her saat, neler olduğu adeta bir rapor gibi okura sunulur. Bu nedenle "saldırıya tanık olanlar, olayın gerçekleştiği müştemilatın planı ve Zabıt Kâtibi'nin anlattıkları" gibi başlıklar açılarak, tarihler hatta saatler verilerek tam bir çerçeve çizilir. Burada okur olayın içindedir ve bu programlı ilerleyişin okurun zihninde daha belirgin bir halde bulunması istenmektedir. Ayrıca bu romanda daha çok "şeytani" bir olay olarak nitelendirilen saldırıda delillerin etraflıca değerlendirilip tüm esrareniz taraflarına rağmen "akıl ve mantıktan hiçbir zaman ümit kesilemeyeceğini gösteren deliller" (Leroux, 2014, s. 21) bulmak ümidi hep canlıdır. *Meş'um Yakut*'ta ise bu görev çok büyük bir kısmıyla Çetinkaya'nın üzerindedir. Metafizik bir nedenle izah edilmeye başlanan cinayet, tamamen kapalı bir odada gerçekleştiği için akla uygun bir izaha muhtaçtır ve Çetinkaya bu sorumluluğunu büyük bir ciddiyetle yerine getirir. Saldırının gerçekleştiği iki odanın da tamamen kapalı olması, olayın aydınlatılması noktasında büyük bir engeldir. Bu nedenle dedektiflere fazladan bir görev olarak aklın gösterdiği işaretlerden şaşmaması; bunun için de daha dikkatli bir gözlem, ayrıntıları hesap etme kabiliyeti ve esas yöntem olarak da tümdengelimli kullanarak ilerlemeleri gerekmektedir. Diğer kişileri kendilerinin bir sihirbaz olduğuna inandırır derecede dâhiyane bir çözümleme yapmalıdırlar.

Her tarafı kapalı olan Sarı Oda'ya Ballmeyer, önce Glandier Şatosu'nun ve müştemilatın hakkında bilgi edinerek plan yaparak girer. Mösyö Stangerson ve Matmazel'in parkta yürüyüş yaptıkları ve Jacques Baba'nın da müştemilattan uzaklaştığı sırada holün açık penceresinden içeri girer. Bu olayda iki kısım vardır. Birincisinde Ballmeyer, Matmazel'e boynundaki izleri yapacak kadar saldırır. Matmazel de önceden gizlice aldığı Jacques Baba'nın silahını ateşler, saldırganı elinden yaralar. Bu sırada Sarı Oda tamamen kilitli değildir. Matmazel olayı babasından saklamak için toparlanıp laboratuara çalışmaya gider ancak zamanı olmadığından saldırgandan kalan izleri temizleyemez. Gece yarısı olup odaya döndüğünde her yeri kilitler ve olayın ikinci kısmı gerçekleşir. Matmazel uyuduğunda önceki saldırının etkisiyle oldukça gerçekçi bir kâbus görür ve bunun etkisiyle tekrar silahı ateşler. Tam dengeli hareket edemediğinden kendini yaralar. Dolayısıyla oda tamamen kilitliyken saldırganın girmesi ya da çıkması söz konusu değildir. Bundan sonra Matmazel ağır yaralı olduğu için "ölü" kabul edilir ve romanda bir süre kendisinden böyle bahsedilir. Hatta iyileşip konuşmayı kabul ettiğinde, aynı zamanda romanın anlatıcısı olan Sainclair, "Ölü konuşursa ne ilginç olacak" (Leroux, 2014, s. 87), der. *Meş'um Yakut*'ta ise daha farklı bir yol izlenmiştir. Muhlis Bey, hipnozla etki altına aldığı Sebati Bey'i odalar arasındaki gizli geçitlerden geçirecek üvey kızını

öldürtür. Mürüvvet'in içeriye kilitlemiş ve kapısında nöbet bekleyen bir polis memuru varken odada bulunmamasının nedeni de köşkün dışına bağlantısı olan bu gizli geçitlerden geçilerek kaçırılması yoluyla mümkün olmuştur. Burada her iki yazarın da oldukça karmaşık bir çözüm yolu seçtiği görülmektedir ancak tekniğin zorluğu ve türün ilk örneğinde cinayeti bir orangutanın işlemesi gibi enteresan vaka düşünüldüğünde bunu anlamak zor değildir. Tıpkı *Sarı Odanın Esrarı*'nda olduğu gibi gece yarısı Nigar'ın çıplığına koşanlar ışığı açtıklarında kanlı bir manzara ile karşılaşılır. Nigar başı arkaya doğru düşmüş, bir eli yere degecek kadar sarkmış, öbür eli göğsünün üstünde, yere düşecek kadar karyolanın kenar tarafına ilişen vücudu hafifçe sağa meyletmiş, bu yanında derin bir bıçak yarası iziyle ölü olarak bulunur. Yataktan döşemeye akan kan, büyük bir daire oluşturmuştur. Burada katilin tecrübeli biri olduğu da ima edilir: "Vaziyet gösteriyordu ki kızcağız uykusunun en gafil anında öldürülmüş ve hatta aynı vaziyeti öldükten sonra bile muhafaza etmişti. Katli-i darbe o kadar kuvvetli ve mahir bir bilekten çıkmıştı ki ölüm anında gelmiş ve kızcağız vaziyeti bozmaya bile imkân bulamamıştı" (Necip Fazıl, 1928, s. 10).

Tüm olaylar, bir sene önce yangın çıkartarak Saadet Hanım'ı ölmüş gibi göstermek için bahçeye bir insan iskeleti koymuş ve parmağına bu meş'um yakutu takmış olan Muhlis Bey tarafından mirası ele geçirmek için düzenlenmiştir. Nigar'ı öldürterek de mirasın tamamen kendisine kalmasını sağlamak ister.

4. Suçlu

Ballmeyer yüksek sosyeteye girmiş, her türlü kimlik ve kılığa girebilen büyük bir hırsızdır. Suçlarından dolayı iki defa yakalansa da duruşmaya çıkacağı gün kaçmayı başarmıştır. Fransa'yı terk ederek Amerika'ya gitmiş ve Mathilde ile orada tanışmıştır. O dönem Philadelphia'da babasıyla birlikte yaşayan ve güzelliğiyle nam salan Mathilde'ye âşık olur. Jean Russel sahte kimliğiyle yaşayan Ballyemer o kadar nazik, esprili, sevgi ve şefkat dolu davranır ki Matmazel'i etkilemeyi başarır. Hiçbir şeyden haberi olmayan Mathilde, Russel'le evlenmek ister ancak yaptığı araştırmalar sonucu onun ünlü bir sanayici olduğunu öğrenen Profesör, kızının bu adamla evlenmesine razı gelmediği gibi onu evine gelmekten meneder. Evlenme konusunda ısrar eden kızını biraz hava değişimi için Ohio kıyılarındaki Cincinnati'de oturan halasının yanına gönderir fakat Mathilde buradan Russel ile kaçarak evlenir. Ballyemer'in izini takip eden polisler onu bulur ve tutuklarlar. Tüm gerçekleri öğrenen Mathilde intihar eder ancak kurtarılır. O da tekrar yanına döndüğü halasına, babasına hiçbir şey anlatmaması için yemin ettirir ve bir zaman sonra evine gider. Yaptıklarından dolayı kendini suçlu hisseden Mathilde, hayatını babasına ve çalışmalarına adamaya ant içer. Bu nedenle Darzac'la tanışana kadar evlenmeyi düşünmez. Nişanlandığında, Mathilde'nin bir daha adını bile duymak istemediği Ballyemer, bir mektup göndererek evlenmesine izin vermeyeceğini

bildirir. Darzac'a durumu anlatan Mathilde, mektubu ona gösterir ve romanda birkaç yerde geçen bir ipucu olan "Papazın evi cazibesinden, bahçe de parlaklığından bir şey kaybetmemiş." (Leroux, 2014, s. 339) cümlesini sesli okur. Nitekim Rouletabile'in bunu duyması olayı çözmesinde önemli bir çıkış noktası olacaktır.

Ballyemer, randevular verdiği Mathilde'nin cevap vermemesi üzerine çareyi şatoya gelmekte bulur ve söz konusu saldırıyı gerçekleştirir. Ayrıca yirmi yıllık çalışmanın dokümanlarını çalarak Mathilde'yi tehdit yoluyla yeniden elde etmek ister. Mathilde, hem bir gençlik hatası olarak gördüğü bu sırrı saklamak hem de babasının emeği olan belgelere yeniden ulaşabilmek için canı pahasına Ballyemer'in tehditlerine boyun eğmek zorunda kalır. Rouletabile'e, saldırganla buluştuğunu düşündürten mesele, budur. Nişanlısına da bu sırrı asla kimseye söylememesini tembihlediği için haksız yere suçlanarak tutuklanan Darzac, idamla sonuçlanacak olmasına rağmen sessiz kalır. Ballyemer ise daha önce birini öldürerek elde ettiği yeni kimliği Frederic Larson adıyla polis teşkilata girmiş ve ünlü bir dedektif olmuştur. Bu sayede şatonun içine kadar gelerek diğer saldırıları çok daha kolay bir şekilde gerçekleştirir. Rouletabile, "anlaşılmaz koridor" olayını, onun şatoda Larson olarak rahatça dolaşmasıyla açıklar. Larson hem saldırıları yerinde gerçekleştirir hem Darzac'ı idama göndermek için sahte ipuçları hazırlar hem de onun kılığına girerek kilit noktalarda görünür. Böylece herkesi, saldırıları onun yaptığına inandırır.

Meş'um Yakut'taki Eshâb-ı emlâktan Gazanfer Paşazâde Muhlis Bey ise kırk beş yaşlarında, kendisinden on yaş büyük eşi Saadet Hanım'ı bir yangında kaybetmiş ve üvey kızıyla birlikte yaşayan sıradan biridir. Cinayetin gerçekleştiği gece, yirmi seneden sonra ilk defa görüşmeye başladığı yakın arkadaşı Sebati Bey'le olan sohbetinden anlaşıldığına göre yirmili yaşlarında birlikte Avrupa'da, özellikle Paris'te bir hayli vakit geçirmiş, babalarının kendilerine gösterdiği müsamahayı kullanarak çeşitli eğlence ve maceralar uğruna büyük miktarda paralar harcamışlardır. Muhlis Bey İstanbul'a, Sebati Bey de Atina'ya dönerek babasının işlerini devralır. İkinin de babası, yakın zamanlarda vefat eder. Muhlis Bey'e kalan miras onu ancak altı ay idare eder. Muhlis Bey parasız kalınca eski dostlardan birinin tavsiyesiyle Mısırlı Saadet Hanım'la evlenir ve eski şaşalı ve müsrif hayatına bu zengin kadın sayesinde tekrar dönmüş olur. Cinayet planına ise sonradan karar verdiği romanda şu sözlerle aktarılır:

İzdivaçlarının ilk anında bu akıllara hayret ve nefret veren cinayet planını henüz kurmamış olan kahramanımız, bundan bir sene evveline gelinceye kadar doğru dürüst bir aile reisi gibi yaşamış fakat bir türlü Saadet Hanım'ın varidatıyla kani olmayan ve menba-i varidatı da yed-i hükmüne geçirmek isteyen ihtirası, nihayet feci planını kurmasına amil olmuştur (Necip Fazıl, 1928, s. 140).

Muhlis Bey, planlarını gerçekleştirmek için para karşılığı uşağı Ali'den ve Hüsrev Rıza adlı kişiden yardım alır. Zaten serveti için evlendiği Saadet Hanım'ın mallarına tamamıyla sahip olup ardından Avrupa'ya gitmek arzusunda. Gençlik yıllarında Avrupa'da özellikle Paris'te geçirdiği maceraperest yaşamına dönmek istemektedir ve bunun için de hayli yüklü bir servet gerekmektedir. Cinayetlere bir gizem havası katmak için meş'um yakut hikâyesini uydurur ve insanları da buna inandırmak ister. Amacı tamamen kendisini suçlamalardan uzak tutmak hatta karısı ve üvey kızını felaketlerde kaybetmiş mağdur biri olarak göstermektir. Sorgulamalar ve incelemeler boyunca oldukça soğukkanlı davranan Muhlis Bey'in planları, Çetinkaya'nın gelişiyile suya düşer. Çetinkaya, ne onun öne sürdüğü esrarengiz nedenlere inanacak ne de ortaya koyduğu yanıltıcı işaretlere kanacak bir dedektiftir.

Romanlarda suçlu bakımından benzer özellikler; kötücül bir hırsla planlı hareket etmeleri ve sahte ipuçları yoluyla soruşturmanın yönünü değiştirebilecek kadar kurnaz olmalarıdır. Ballyemer hastalıklı aşkına, Muhlis Bey de servete ulaşmak için her türlü suçu göze alır. Burada fark, Ballyemer'in zaten hırsızlıktan cinayete kadar çeşitli suçlara alışık, sabıkalı bir kişi olmasıdır. Muhlis Bey her ne kadar sorumsuz, mirasyedi, zevk ve eğlenceye düşkün olsa da bir suç geçmişi bulunmamaktadır. Ballyemer, suçunu örtmek için hedef şaşırtarak düşmanı olarak gördüğü Darzac'ı idama göndermeye çalışırken Muhlis Bey, dikkatleri kendisinden uzaklaştırmak amacıyla son derece soğukkanlı ancak üzgün bir baba rolüne bürünüp meş'um yakutla ilgi bir rivayet ortaya atar ve yayılmasını sağlayarak bu işten kurtulmaya çalışır.

5. Gizemi Çözme Biçimi

En gizemli cinayetleri çözme konusunda ün yapmış, iki mahir isim olan genç gazeteci Joseph Rouletabille ve dedektif Remzi Çetinkaya'nın saldırıları çözme yöntemleri çok benzerdir. İkisi de olayı ilk önce gazete haberlerinden öğrenirler. Bu an, her iki romanda da birebir aynıdır. Yakın arkadaşların ikisi de avukattır, giriş kısmında anlatıcı üçüncü tekil şahısksen sonraki bölümden itibaren onlar anlatıcı olarak yer alırlar. Olayı ilk öğrendiklerinde beraber oldukları için hemen bir durum değerlendirmesini birlikte yaparlar ancak her iki eserde de bu sohbetin ana amacı, bu mahir isimlerin zekâsını, âdeta sahneye girer girmez okura göstermektir. Bu nedenle Talat ve Sainclair, sürekli daha dikkatli düşünceleri, iyi gözlem yapmaları ve olayı her boyutunu hesap etmeleri konusunda arkadaşları tarafından ikaz edilirler. Onlar Rouletabille ve Çetinkaya'nın müthiş zekâlarını yansıtmakla görevlidir. Bu nedenle roman boyunca her ikisi de arkadaşlarını kimi zaman aşırıya kaçacak şekilde över. Bir diğer görevleri de başkışilerin en güvenilir adamları olup onlara her konuda, sorgusuz bir itaatle yardım etmektir. Bu nedenle romanlarda üstünde durulmasa da dikkatli bir okur, gizemin çözülmesinde bu iki ismin katkısını kolaylıkla fark eder.

En kritik zamanda Rouletabille ve Çetinkaya onları göreve çağırırken aynı cümleyi kurarlar: “Tabancanı al!” Her iki eserde de aynı cümlenin tekrar edilmesi, esasında tehlikenin metafizik bir varlıktan değil son derece somut bir saldırganıdan kaynaklandığına yönelik inancın göstergesidir. Akıl, tüm dezavantajlara rağmen modern çağın gereklerine uygun olarak galip gelir. Dedektifin -romanlarda da belirtildiği gibi- bir sihirbaz ya da kâhin gibi hareket etmesi tamamen aklı, gözlemi ve yöntemi kullanma ustalığıyla ilgilidir. Burada doğüstü güçleri çağrıştıran kelimelerle oynanarak onları anlamsal açıdan rasyonel bir düzleme çekme eğilimi vardır. “Kilitli oda bizim geleneksel gerçeklik algımızdan uzaklaşmıştır; zihinsel kapasitemizi zorlayan görünürdeki imkânsızlığı, görüşe kapatılan mezar odası ve kapana kısılmışlık duygusu, bizim kavrayış seviyemizin biraz ötesinde görünen bir dünyadan bahsediyor. Dedektifin bir kehanet uzmanı olduğu fikri kısmen, metnin büyük bir bölümünde günlük anlayış düzeyinin ötesinde görünen bilmecelerle uğraştığı gerçeğine atfedilebilir” (Cook, 2011, s. 161). Bu nedenle polis şefleri görünen ipuçlarına aldanarak ve işin kolayına kaçarak yüzeysel bilgilerle basit aklın çerçevesinde olayı değerlendirip sonuca ulaşmaya çalışırlar. Polis şefi Frederic Larson, geleneksel yöntemlerle suçu bir şüphelinin üzerine yıkmaya çalışır. Oysa Rouletabille kanıtları tümdengelimci bir yöntemle değerlendirir. Mahkemede, gerçek ipuçlarını görmeyerek onları yanıltmak üzere konan yapay işaretlere aldandıklarını, yalnızca mantıksal çıkarımlarla değil aklın ihtiyaç duyduğu somut nesnelere de açıklar. Mathilde’ye ait kanlı bir saç telini, masasının bir köşesine yapışmış olarak bulduğunu ve burada çok küçük bir kan izini gördüğünü söyler. Kâbusun etkisiyle yatağından fırlayan Mathilde, başını buraya çarparak yaralanmıştır. Doktorlar yuvarlak bir cisimle yaralandığını söyledikleri için diğerlerinin aklına odada bulunan koyun kemiği gelmiştir. Fakat bu masanın köşesi de yuvaraktır. Ayrıca odada bulunan bere ve mendilden başka en önemli ipucu koyun kemiğidir çünkü bu, Ballmeyer’le özdeşleşmiş bir suç aletidir.

Rouletabille, herkesin gözünden kaçan ipuçlarını ustalıklı değerlendirerek önce saldırganın nedenini, sonrasında buna bağlı olarak saldırganı tespit eder. Şatoda kaldığı süre içinde gelişen olayları da aynı akılcı yollarla çözümlenerek sonuca ulaşır. Açıkça ortada olmasına rağmen görülmeyen nesnelere, onun için suçun çözümüne yönelik kaldırım taşlarıdır. Örneğin, Matmazel’in odasında bulunan iki kurşundan birinin Sarı Oda olayının ilk kısmında saldırganın elini yaraladığını bildiğinden, elin duvardaki yüksekliğine bakarak adamın 1.90 boylarında olduğu çıkarımını yapar. Darzac’ın eldivenini bu nedenle çıkarmasını ister ancak elinde hiçbir yara olmaması Rouletabille’in dikkatini başkalarına yöneltir. Larson’un elinden düşürmediği bastonu araştırdığında elinin yarasını kapatmak için kullandığını anlar. Nitekim Larson’un ikinci saldırısında şüphe çekmemek için yemeğine uyku ilacı katılmış gibi uyuyakalma numarası yaparken Rouletabille, geçmek üzere olan bu yarayı

görür. Anlaşılmaz koridor olayı ise genç gazeteciyi, saldırganın şatonun içinden olduğuna tamamen ikna eder. Takma sakal ve değiştirilmiş bir kılıkla Matmazel'in odasında mektup yazan saldırganın hepsinin gözü önünde dışarıya kaçması mümkün değildir. O halde, saldırganın kaçtığı sahnede kim yoksa baş şüpheli odur. Tüm şüphelerinde haklı çıkan Rouletabille, daha en başında basit bir cümle gibi görünen "Papazın evi..." ipucuyla bunun bir aşk olayı olduğunu anlamıştır ve Fransa'da öğrenebileceği bir şey kalmadığından mantığının buyurduğu şekilde Matmazel'in önceden yaşadığı Amerika'ya gider. Olayı tam olarak çözmesi de burada topladığı kanıtlarla gerçekleşir.

Remzi Çetinkaya'nın olayı çözmesinin başlangıç noktası ise cinayet mahallinde bulunduğu Sebati Bey'e ait olan kol düğmesinin eşinin, köşkte kendi kaldığı odaya görmesi için özellikle bırakılmasıdır. Böylelikle Çetinkaya, ev halkından şüphelenir. Nitekim bir ipucu olarak kol düğmesini bulunduğunu oradakiler bilir. Dolayısıyla bunun katil tarafından bir hedef şaşırtma olduğunu anlar. Sorguladığı çalışanların masum olduğuna kanaat getirir. Gizli geçitleri keşfetmesi ve izlerden katilin bir erkek olduğunu anlaması, Çetinkaya'nın tüm dikkatini köşkün içine yöneltmesine yarar. Katil, köşkü çok iyi bilen biridir. Yürüyüşe çıktığında Muhlis Bey tarafından kendisine refakat etmesi için gönderilen Uşak Ali'nin hiçbir soruya cevap vermemesi, son derece ketum bir tavır sergilemesi de dikkatinden kaçmaz. Onun efendisine sadık bir uşak olduğunu fark edince bu sert sessizliğin altındaki Muhlis Bey etkisini sezer. Üstelik Nigar'ın odasında tapu gibi birtakım önemli belgelerin kaybolması, cinayetin mirasla ilgili olduğunu gösterir. Muhlis Bey'in odasında yaptığı incelemelerde hipnoz teknikleriyle ilgili birçok kitap bulması da Çetinkaya'yı haklı bir şüpheye sevk eder. Araştırmasının daha ilk günlerinde Çetinkaya, şüpheli sayısını ikiye düşürerek Sebati Bey ve Muhlis Bey üzerinde yoğunlaşır. Tecrübeli bir dedektif olarak cinayeti çözmeye yaklaştığı köşk halkınca anlaşıldığı zaman, kendisinin de öldürölmek isteneceğini bilir ve bu nedenle evine gitmez. Zekice hazırladığı planını uygulayıp Hüsrev Rıza'yı yakalar. Adamın üzerinden Muhlis Bey'e ait mektup ve banka çekii çıkınca taşlar yerine oturur.

Çetinkaya'nın da Rouletabille gibi önce uzak ihtimaller üzerinde durup bunları değerlendirdiği görülür. Bu olasılıkların gerçekleşmediğinden emin olduktan sonra alan daraltması yaparak cinayetin nedenleri üzerinde düşünmek, onlara kısa zamanda harekete geçme olanağı sunar. Tümdengelim yönteminin önemi, kapalı oda cinayetleri gibi çözölmeleri zaman alacak olayları en kısa zamanda aydınlatmaktır. Her iki romanda da saldırıların yanı sıra önemli evrakların çalınmış olması hem olaya biraz daha karmaşık bir hal katar hem de birer ipucu olarak ön plana çıkar. Suç aleti, kan izleri, katilden kalan objeler, cinayetin olası mantıklı nedenleri, yanlışlıcı ipuçların farkına varılması ve ayıklanması; gizemin çözölmesinde en önemli etkenlerdir.

Sonuç

Kentleşmenin sosyo-kültürel yapıyı etkilemesi, her sosyal olgu gibi edebiyata yansımaları da kaçınılmaz kılmiştir. Bu nedenle doğuşu ve gelişimi, kent yaşamının toplumsal ve bireysel etkisiyle açıklanan polisiye roman, popüler kültürün en sevdiği roman türü olmayı başarmıştır. Kentin kaotik ve bir o kadar da olasılıklara açık hali, suçla birlikte suçlunun da kendini ustalıklı saklamasını zorunlu kılmıştır. Katilin becerisi oranında zorlaşan her cinayet, aydınlatılmak için çok daha fazla akılcı çözümlere muhtaç olmuştur. Suçun kendi içinde barındırdığı bu gizem, gerçek hayatın olduğu kadar kurgu dünyasının içerdiği olayların da ilgiyle takip edilmesini sağlamıştır. Bu büyük ilgiyle doğru orantılı olarak ilk çıktığı andan itibaren kendini geliştiren, birçok alt türlerini de doğuran polisiye romanın en zor tekniklerinden biri olarak kapalı oda tekniği görülmektedir.

Türk edebiyatında Batı'daki kadar gelişme göstermeyen polisiye roman, ünlü birçok yazarın denemesine rağmen daha çok Peyami Safa'nın Server Bedi müstearıyla tanınır. Onunla aynı yıllarda kapalı oda polisiyesi kaleme alan Necip Fazıl, *Meş'um Yakut* adını verdiği romanıyla bu tekniğin hemen her özelliğini kullanır. Biri Fransız, diğeri Türk edebiyatına ait bu iki roman; aynı tekniği uygulayarak birçok noktada benzer özellikler gösterir. Olay örgüsünün ana çerçevesinin yanı sıra birtakım ayrıntılarda da benzerlikler içeren eserler, türün tüm ölçütlerini de barındırırlar.

Kurbanlar, babalarıyla birlikte yaşayan iki kızdır. İkisi de içeriden kilitledikleri kapı ve pencerelere rağmen odaya girmeyi başarmış biri tarafından saldırıya uğrarlar. Nigar boğazı kesilerek ölüren Mathilde ağır yaralanır. Onun da boğazında derin izler ve şakağında ciddi bir yara vardır. İki romanda da türün bir gerekliliği olarak olay yerine ilk önce polis şefleri gelir ve son derece yüzeysel bir inceleme yaparak masum kişileri tutuklarlar. Bunlar yine aynı şekilde evin çalışanlarıdır. Başkışiler, *Sarı Odanın Esrarı*'nda Rouletabile, *Meş'um Yakut*'ta Remzi Çetinkaya; olayı bir gazete haberinden öğrenir. İkisinin cinayeti çözümleme en büyük yardımcıları yakın dostlarıdır. Rouletabile'in dostu Sainclair de tıpkı Çetinkaya'nın dostu Talat gibi avukattır. Üstelik olayın gerçekleşmesinden sonra başlayan bölümlerde ikisi de romanın anlatıcılarıdır. Olayı aydınlatma bölümleri, her iki romanda da yakın dostların durum değerlendirmesi ile başlar. Roman boyunca Rouletabile ve Çetinkaya zekâları, etraftakileri büyük bir hayranlığa sevk eden çözümleme yetenekleri ile birtakım doğüstü güçlere atfedilen suçun aslında rasyonel bir biçimde gerçekleştiğini ortaya koyarlar. Böylelikle olayı aydınlatmakla kalmayıp akla güvenmenin, aklın ışığında hareket etmenin önemini ve başarısını da ortaya koymuş olurlar. Tümdengelim yöntemini uygulayarak en zor cinayetlerin bile bilimsel yöntemlerle çözülebileceğini gösterirler.

Roman türleri içinde özellikle olay örgüsü ve kişiler bakımından belirli bir çerçeveye ve kurallara bağlı kalınarak yazılagelen bir tür olarak polisiye, alt türlerine ayrıldığında da bu benzerlikleri sürdürmüştür. O nedenle kapalı oda gibi zor bir teknikle yazılan *Meş'um Yakut* ve *Sarı Odanın Esrarı*'nda da kimi benzerliklerin olması olağandır. Örneğin; dedektiflerin olayları gazeteden öğrenmesi, polisiye romanın sıklıkla kullandığı bir yoldur. Böylelikle okurda gerçeklik algısını artırmayı amaçlayan yazar, dedektifi de yine bu sayede olay örgüsüne dahil etmiş olur. Yukarıdaki bilgilerin yanı sıra bu noktadan da yola çıkarak Necip Fazıl'ın, polisiye türün ve kapalı oda tekniğinin belli başlı özelliklerini takip edip romanına yansıttığı söylenebilir. Bununla birlikte Leroux gibi başarılı bir kurgu oluşturmadığı da açıktır. Cinayetin çözümünde ortaya çıkan hipnoz tekniği, Necip Fazıl'ın polisiye romanda artık başvurulmayan bir yöntemi kullandığını göstermektedir. Muhlis Bey'in arkadaşı Sebati'yi hipnoz ederek verdiği talimatlarla üvey kızı Nigar'ı öldürtmesi kurguyu oldukça zorlamış; gizli geçitten odalar arasında yapılan kısa yolculuklar gibi birtakım olayları oldukça yüzeysel bir biçimde açıklaması ise polisiye romanın önemle üzerinde durduğu rasyonellik ilkesinin *Sarı Odanın Esrarı*'ndaki gibi etkili bir biçimde ele alınmadığını göstermiştir.

Kaynakça

- Akosman, B. (2020). Rasyonel Uygarlığın Rasyonel Eleştirisi: Polisiye Roman. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 53-62.
- Bilgegil, Z. (1991). Necip Fazıl'ın Bilinmeyen Bir Romanı. *Dergâh Dergisi*, (20), 10.
- Christie, A. (2004). *Köşkteki Esrar*. İstanbul: Altın Yayınevi.
- Cook, M. (2011). *Narratives of Enclosure in Detective Fiction*. London: Palgrave Macmillan.
- Çelik, E. (2013). Türkiye'de Kentsel Değişim Sürecinin Polisiye Romana Yansımaları. *Türk Dili Dergisi*, 104(735), 52-60.
- Duran, Z. (2021). Polisiye Romanda Doğa ve Mit: Baztan Üçlemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (23), 935-952.
- Franks, R. (2014). A Taste for Murder: The Curious Case of Crime Fiction. *M/C Journal*, 17(1).
- Gümüş, Ş., Öztürk, B. ve Büyükarman, D. (2013). *Türk Edebiyatında Polisiye Romanın Tarihsel Gelişimi (1884-1928)*, İstanbul: Tübitak Proje Raporu, Proje No: 110K412.
- Kuiper, K. *The Murders in The Rue Morgue Short Story by Poe*. 20 Mart 2023 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/The-Murders-in-the-Rue-Morgue> adresinden erişildi.
- Leroux, G. (2014). *Sarı Odanın Esrarı*. İstanbul: BZ Yayınevi.
- Link, S. J. (2023). *A Narratological Approach to Lists in Detective Fiction*. London: Palgrave Macmillan Publisher.
- Necip Fazıl. (1928). *Meşum Yakut*. İstanbul: Amidi Matbaası.

- Özata, Y. (2015). Polisiye Roman Bağlamında Necip Fazıl'ın Meşum Yakut'u. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 207-229.
- Poe, E. A. (2009). *Morgue Sokağı Cinayeti*. İstanbul: Notos Kitap.
- Üyepazarcı, E. (2008). *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes-Türkiye'de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü*. İstanbul: Oğlak Yayınları.